

РОЗДІЛ 4

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 346.24

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2019-5/19>

РОЗГЛЯД ІСНУЮЧОГО ПІДХОДУ ДО ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ ПІДПРИЄМСТВ У СПРАВІ ПРО БАНКРУТСТВО, ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК ФІКТИВНОГО БАНКРУТСТВА, ДОВЕДЕННЯ ДО БАНКРУТСТВА, ПРИХОВУВАННЯ СТІЙКОЇ ФІНАНСОВОЇ НЕСПРОМОЖНОСТІ, НЕЗАКОННИХ ДІЙ У РАЗІ БАНКРУТСТВА ТАКИХ ПІДПРИЄМСТВ

CONSIDERATION OF THE EXISTING APPROACH TO THE ANALYSIS OF FINANCIAL AND ECONOMIC ACTIVITY OF STATE-OWNED ENTERPRISES IN THE CASE OF BANKRUPTCY, IDENTIFICATION OF SIGNS OF FICTITIOUS BANKRUPTCY, BRINGING TO BANKRUPTCY, CONCEALMENT OF STABLE FINANCIAL INSOLVENCY, ILLEGAL ACTIONS IN CASE OF BANKRUPTCY OF SUCH ENTERPRISES

**Забродін О.М., арбітражний керуючий,
адвокат**

У статті здійснено огляд і аналіз нормативно-правових та інших актів, якими врегульовані підстави, порядок і особливості здійснення аналізу фінансово-господарської діяльності державних підприємств у процедурі банкрутства, зокрема на предмет виявлення ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства таких підприємств. Так, здійснено огляд і аналіз норм Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» щодо компетенції державного органу з питань банкрутства здійснювати фінансовий аналіз державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, що перебувають у процедурі банкрутства; щодо повноважень арбітражного керуючого (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) здійснювати аналіз фінансово-господарської діяльності боржника; щодо повноважень органу виконавчої влади, до компетенції яких віднесено проведення аналізу фінансового стану боржника, його санації та погодження плану санації. Також у статті досліджено Порядок проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, та підготовки на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 26 лютого 2013 року № 327/5. Автором статті детально розглянуто Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства й ознак дій із приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені наказом Міністерства економіки України від 19 січня 2006 року № 14. Встановлено проблемні аспекти застосування діючого підходу до здійснення такого аналізу та висловлено критичну думку автора щодо такого підходу. Надано свої пропозиції стосовно вдосконалення діючої методики проведення фінансового аналізу діяльності державних підприємств, які зазнали банкрутства.

Ключові слова: фінансовий аналіз, державне підприємство, банкрутство.

The article reviews and analyzes normative legal and other acts regulating the grounds, procedure and peculiarities of analysis of financial and economic activity of state-owned enterprises in bankruptcy procedure, including, for the purpose of revealing signs of fictitious bankruptcy, bringing to bankruptcy, concealing persistent financial insolvency, illegal bankruptcy of such enterprises. In particular, the author reviews and analyzes the provisions of the Law of Ukraine "On Recovery of the Debtor's Solvency or Declaring Bankruptcy" regarding the competence of the state bankruptcy authority to carryout financial analysis of state-owned enterprises, and enterprises in the authorized capital of which the state ownership exceeds fifty percent, are in the process of bankruptcy; regarding the powers of the arbitration manager (property manager, sanation manager, liquidator) to analyze the debtor's financial and economic activity; regarding the powers of the executive authority, which are responsible for carrying out the analysis of the debtor's financial condition, its rehabilitation and approval of the rehabilitation plan. The article identifies the problematic aspects of applying a valid approach to carrying out the analysis and expresses the author's critical point of view for such an approach. The author of the article draws attention to the fact that the current Methodology of the Ministry of Economy of Ukraine for identifying signs of insolvency of the enterprise and signs of actions for concealing bankruptcy, fictitious bankruptcy or bringing to bankruptcy is not a normative legal act due to the lack of registration of the Methodology in the Ministry of Justice. In addition, the current procedure for conducting a financial analysis of enterprises in the bankruptcy procedure is imperfect due to the terminological, moral and functional obsolescence of the Guidelines; use as a basis for financial analysis of the financial statements of the debtor, which does not reflect the actual processes and value of the assets of the enterprise, etc. The author presents his suggestions for improving the current methodology of conducting financial analysis of the activities of state-owned enterprises in bankruptcy.

Key words: financial analysis, state-owned enterprise, bankruptcy.

Актуальність дослідження зумовлюється законодавчою необхідністю узгодження один з одним нормативно-правових та інших актів, що регулюють підстави, порядок і особливості здійснення аналізу фінансово-господарської діяльності державних підприємств, що зазнали банкрутства, подолання нормативних недосконалостей у здійсненні фінансового аналізу роботи таких підприємств для забезпечення практичної діяльності суду, правоохоронних

органів, арбітражних керуючих, інших учасників процедури банкрутства.

Постановка проблеми. У результаті опрацювання теми даної статті автором встановлено відсутність системних наукових розробок даної тематики. Водночас наявний підхід до здійснення аналізу фінансової, господарської й інвестиційної діяльності підприємств, зокрема і державних, є недосконалим з огляду на відсутність

єдиної загальноприйнятої та загальнообов'язкової методики, оформленої зареєстрованим у Міністерстві юстиції нормативно-правовим актом; термінологічну, моральну та функціональну застарілість Методичних рекомендацій; використання за основу фінансового аналізу даних фінансової звітності боржника, яка не відображає дійсні процеси та вартість активів підприємства тощо. Законодавць має оновити та розширити перелік документів, на підставі яких такий фінансовий аналіз може бути здійснений, розширити період, у межах якого можна провести такий аналіз. Уніфікована та повноцінна методика здійснення аналізу фінансово-господарської діяльності боржника має бути врахована судом для ухвалення рішення про подальшу судову процедуру боржника і для оцінювання перспектив відновлення платоспроможності боржника, арбітражним керуючим – для встановлення порушень у діяльності власника або керівника підприємства, складення обґрунтованого повідомлення про адміністративне або кримінальне правопорушення, стягнення із службових осіб підприємства збитків на користь такого підприємства. Також чітка, оновлена та розширена методика проведення фінансового аналізу необхідна для використання правоохоронними органами під час розслідування економічних злочинів і адміністративних правопорушень.

Мета дослідження – наукове опрацювання проблем, пов'язаних з існуючим підходом до здійснення аналізу фінансово-господарської діяльності державних підприємств, що перебувають у процедурі банкрутства, надання авторських пропозицій щодо законодавчого вдосконалення наявного підходу до здійснення такого аналізу, а також щодо становлення судової практики розгляду справ про банкрутство та формування практики арбітражних керуючих.

Наукові розробки даної тематики відсутні.

Виклад основного матеріалу. Компетенція органу з питань банкрутства стосовно встановлення порядку проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства й організації проведення такого аналізу під час відкриття провадження (проваджень) у справах про банкрутство державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, визначена абз. 7 ч. 1 ст. 3 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» (далі – Закон про банкрутство) [1].

Однак правове регулювання питань здійснення аналізу фінансово-господарської й інвестиційної діяльності боржника, а також інших суміжних і невід'ємних питань, як-от фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства, здійснюється й іншими нормами Закону про банкрутство.

Так, ч. 1 ст. 22 Закону про банкрутство надано визначення процедури розпорядження майном через розкриття мети такої процедури: «Під розпорядженням майном розуміється система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів боржника, проведення аналізу його фінансового становища, а також визначення наступної оптимальної процедури (санації, мирової угоди чи ліквідації) для задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів» [1].

Ключовим учасником процедури розпорядження майном у справі про банкрутство виступає розпорядник майна, на якого ч. 3 ст. 22 Закону про банкрутство покладено обов'язки, що кореспондують із визначенням проце-

дури розпорядження майном: аналізувати фінансово-господарську діяльність, інвестиційне становище боржника та його становище на ринках; виявляти (за наявності) ознаки фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства [1].

П. 3 ч. 2 ст. 98 Закону про банкрутство встановлений загальний обов'язок арбітражного керуючого незалежно від його статусу у процедурі банкрутства (розпорядник майна, керуючий санацією, ліквідатор) аналізувати фінансову, господарську, інвестиційну й іншу діяльність боржника, його становище на ринках і надавати результати таких аналізів господарському суду разом із документами, що підтверджують відповідну інформацію [1].

Ч. 3 ст. 96 Закону про банкрутство встановлено ще одного суб'єкта, уповноваженого ухвалювати рішення у процедурі банкрутства державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків. Це органи виконавчої влади, до компетенції яких віднесено проведення аналізу фінансового стану боржника, його санації та погодження плану санації [1].

Водночас, ст. 86 Закону про банкрутство, якою врегульовано особливості банкрутства сільськогосподарських підприємств, передбачено, що за введення процедури розпорядження майном боржника аналіз фінансового становища сільськогосподарського підприємства повинен проводитися з урахуванням сезонності сільськогосподарського виробництва та його залежності від природно-кліматичних умов, а також можливості задоволення вимог кредиторів коштом доходів, які можуть бути одержані сільськогосподарським підприємством після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт [1].

Цікаво, що Закон про банкрутство не визначає окремих повноважень керуючого санацією щодо аналізу фінансово-господарської діяльності боржника у процедурі санації, його інвестиційного становища та його становища на ринках; виявлення (за наявності) ознаки фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства. А ч. 2 ст. 41 Закону про банкрутство визначає дещо «урізани» повноваження ліквідатора порівняно з повноваженнями розпорядника майна, вказуючи на те, що ліквідатор із дня свого призначення лише «аналізує фінансове становище банкрута».

Отже, Закон про банкрутство наділяє компетенцією (права й обов'язки) зі здійснення фінансового аналізу діяльності боржника передусім орган із питань банкрутства й арбітражного керуючого (розпорядник майна, керуючий санацією або ліквідатор).

Відповідно до абз. абз. 7 та 9 ч. 1 ст. 3 Закону України про банкрутство та п. п. 3, 9 Положення про Міністерство юстиції України, затвердженого Указом Президента України від 6 квітня 2011 р. № 395, наказом Міністерства юстиції України від 26 лютого 2013р. № 327/5 затверджено Порядок проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, та підготовки на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства, що додається [2; 3].

Цим же Порядком рекомендовано арбітражним керуючим, призначеним судом розпорядниками майна, під час здійснення аналізу фінансової, господарської та інвестиційної діяльності підприємства, його становища на ринках і аналізу фінансового становища керуватися Порядком проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання державних підприємств

і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, та підготовки на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства, затвердженням цим наказом [3].

Зміст наказу Міністерства юстиції України від 26 лютого 2013 р. № 327/5, на думку автора, суперечить абз. 7 ч. 1 ст. 3 Закону про банкрутство, оскільки вказаною нормою Закону про банкрутство на орган із питань банкрутства, яким виступає Міністерство юстиції України, покладені повноваження встановлення порядку проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства [1; 2].

Водночас Порядок проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, та підготовки на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства не містить взагалі порядку як такого в порушення законодавчих вимог, а п. 1 вказаного Порядку здійснює пряме відсилання на інший документ: «Аналіз фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства (далі – Аналіз) проводиться згідно з Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій із приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затвердженими наказом Міністерства економіки України від 19 січня 2006 р. № 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26 жовтня 2010 р. № 1361)» [3].

Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій із приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені наказом Міністерства економіки України від 19 січня 2006 р. № 14 (далі – Методичні рекомендації) не є нормативно-правовим актом, на відміну від наказу Міністерства юстиції України від 26 лютого 2013 р. № 327/5, оскільки цей документ не зареєстровано в Міністерстві юстиції України [4].

Відповідно до Указу Президента України «Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади», з 1 січня 1993 р. нормативно-правові акти, які видаються міністерствами, іншими органами виконавчої влади, органами господарського управління та контролю і які зачіпають права, свободи й інші законні інтереси громадян або мають міжвідомчий характер, підлягають державній реєстрації [5].

Ураховуючи відсутність державної реєстрації в Міністерстві юстиції України Методичних рекомендацій, вони не є обов'язковими ані для органу з питань банкрутства, ані для арбітражного керуючого, що є недоліком чинного законодавства.

До того ж у самому наказі Міністерства юстиції України від 26 лютого 2013 р. № 327/5, який відсилає до Методичних рекомендацій, рекомендовано арбітражному керуючому та органу з питань банкрутства керуватися ними для проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, та підготовки на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого

органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства.

Такий рекомендаційний характер наказу Міністерства юстиції України від 26 лютого 2013 р. № 327/5 також не робить його обов'язковим для застосування арбітражними керуючими й органами юстиції, що також, на думку автора, є недоліком.

Крім того, за змістом абз. 7 ч. 1 ст. 3 Закону про банкрутство, орган із питань банкрутства повинен розробити спеціальний (окремий) порядок здійснення фінансового аналізу діяльності саме для державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності становить більше п'ятдесяти відсотків, тоді як Методичні рекомендації є загальними як для державних підприємств, так і для підприємств інших форм власності [1].

Навіть більше, норми Закону про банкрутство передбачають необхідність здійснення фінансового аналізу підприємства-боржника з метою, серед іншого, виявлення ознак незаконних дій у разі банкрутства [1]. Та й сам наказ Міністерства юстиції України від 26 лютого 2013 р. № 327/5 затверджує Порядок проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, та підготовки на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства [3].

Однак Методичні рекомендації не містять ані в назві, ані в тексті посилання на можливість здійснення аналізу ознак незаконних дій у разі банкрутства, що взагалі неможливе із практичного погляду встановлення арбітражним керуючим чи органом із питань банкрутства ознак незаконних дій у разі банкрутства неплатоспроможного підприємства [4].

Варто зазначити, що Методичні рекомендації не завжди можна застосувати під час здійснення фінансового аналізу діяльності державного підприємства з огляду на такі обставини [4].

Відповідно до п. 1 р. 2 Методичних рекомендацій, основними джерелами інформації для проведення аналізу є: установчі документи підприємства (засновницький договір, статут), а також довідка про включення до Єдиного державного реєстру підприємств та організацій України, свідоцтво про державну реєстрацію, реєстр власників акцій (за наявності); баланс підприємства (форма № 1, для суб'єктів малого підприємництва – форма № 1-м); звіт про фінансові результати (форма № 2), для суб'єктів малого підприємництва – форма № 2-м; звіт про рух грошових коштів (форма № 3); звіт про власний капітал (форма № 4); примітки до річної фінансової звітності (форма № 5); звіт про наявність та рух основних фондів, амортизацію (знос) (форма № 11-ОЗ); обстеження технологічних інновацій промислового підприємства (форма № 1-інновація); звіт про фінансові результати і дебіторську та кредиторську заборгованість (форма № 1-Б); звіт із праці (форма № 1-ПВ); звіт про стан умов праці, пільги та компенсації за роботу зі шкідливими умовами праці (форма № 1-ПВ (умови праці)); звіт про використання робочого часу (форма № 3-ПВ); звіт про виробництво промислової продукції (форма № 1П-НПП); інша інформація, необхідна для проведення аналізу та виявлення резервів виробництва [4].

Відповідно до п. 3.2 р. III Методичних рекомендацій, визначення ознак дій із доведення до банкрутства здійснюється за період, що починається за три роки до дати порушення справи про банкрутство, за наявності ознак

неправомірних дій відповідальних осіб боржника, що призвели до його стійкої фінансової неспроможності, у зв'язку із чим боржник не міг задовольнити в повному обсязі вимоги кредиторів або сплатити обов'язкові платежі [4].

Отже, для встановлення ознак доведення до банкрутства державного підприємства, відповідно до Методичних рекомендацій, суб'єкт здійснення фінансового аналізу боржника аналізує передусім статистичну звітність, що подавалася боржником за три роки до відкриття провадження у справі про банкрутство.

Це стосується таких показників, як показники вартості оборотних засобів, зносу основних засобів, ліквідності, фінансової стійкості, рентабельності.

Водночас статистична звітність не відображає всіх дійсних справ на підприємстві та реального фінансового стану неплатоспроможного підприємства, оскільки балансова вартість активів підприємства не тотожна оціночній вартості таких активів. Балансова вартість формується шляхом здійснення в бухгалтерському обліку підприємства амортизації вартості основних і оборотних засобів порівняно з первісною вартістю.

Тоді як оціночна вартість активів боржника дає більш повну інформацію про реальну вартість активів підприємства, яку, у свою чергу, можна використати для розрахунку основних показників фінансового стану підприємства.

Однак Методичні рекомендації, на превеликий жаль, прямо не передбачають використання результатів незалежної оцінки під час встановлення ознак неплатоспроможності підприємства.

Інша проблема полягає в тому, що Методичні рекомендації під час встановлення ознак доведення до банкрутства рекомендують аналізувати звітність за три роки до порушення провадження у справі про банкрутство.

Постає питання, чому для періоду встановлення доведення до банкрутства визначено строк три роки. А якщо підприємство за п'ять років до відкриття (порушення) провадження у справі про банкрутство взяло кредит, який не був цілком спрямований на цілі здійснення господарської діяльності підприємства, а значну частину кредитних коштів виведено на структури, підконтрольні службовим особам такого підприємства, але водночас протягом останніх п'яти років підприємство сумлінно відображало в бухгалтерському обліку та статистичній звітності заборгованість за вказаним кредитом. Формально фінансовий аналіз діяльності такого боржника має показати, що в діяльності такого підприємства відсутні ознаки доведення його до банкрутства.

Однак такий підхід не відповідає дійсному стану речей, і для ретельного та всеохоплюючого аналізу треба використовувати більш тривалий період, ніж три роки.

Також проблема формулювання п. 3.2 р. III Методичних рекомендацій полягає в неможливості здійснювати аналіз фінансово-господарської діяльності боржника безпосередньо після відкриття (порушення) провадження у справі про банкрутство, що видається неприйнятним з огляду на можливість перебування державного підприємства у процедурі банкрутства три, п'ять, іноді й десять років.

До того ж, як уже зазначалося в даній статті, Методичні рекомендації не містять процедури встановлення незаконних дій у разі банкрутства, які за своїми об'єктивними ознаками можуть збігатися з діями, спрямованими на доведення до банкрутства, але відрізняються від доведення до банкрутства тим, що вчиняються безпосередньо після відкриття провадження у справі про банкрутство.

Площина використання даних фінансової звітності під час здійснення розрахунків показників діяльності неплатоспроможного підприємства може бути недостовірною також у зв'язку з використанням параметрів зміни статутного капіталу, наприклад, через те, що розмір такого

статутного капіталу відповідно до вимог бухгалтерського обліку та ведення фінансової звітності відображається у звітності, проте насправді відсутній або суттєво зменшений, але не переоцінений бухгалтерською службою підприємства.

Варто також зауважити, що під час здійснення фінансового аналізу до реальних активів підприємства часто відносять відображений у тій же фінансовій звітності боржника розмір нестягнутої дебіторської заборгованості. Однак на практиці часто у структурі дебіторської заборгованості багато простроченої заборгованості, строк позовної давності щодо стягнення якої сплинув, заборгованості, яка з різних причин не підтверджена первинними документами бухгалтерського та фінансового обліку або ж первинні документи щодо якої знищені чи відсутні, а також заборгованості, для стягнення якої відсутні необхідні передумови (наприклад, строк виконання зобов'язання дебітором не настав або ж бухгалтером віднесено до дебіторської заборгованості вартість робіт чи послуг, які за умовами договору зобов'язується виконати або надати дебітор).

Стягнути проблемну заборгованість в такому разі дуже складно, тому дані фінансової звітності далеко не завжди дають підстави віднести такої заборгованості до реальних активів підприємства-боржника.

Водночас непоодинокі випадки, коли фінансова звітність за певний період, який урахується для вибору показників діяльності підприємства, просто не подається боржником. У такому разі легше за все арбітражному керуючому відобразити в поданому до суду звіті те, що фінансовий аналіз зробити неможливо з огляду на неподання боржником звітності. Формально арбітражний керуючий буде правий, однак, на думку автора, з метою сумлінного та всебічного здійснення аналізу діяльності боржника треба шукати інших підходів і підстав для здійснення висновку про фінансове становище боржника, аніж відсутня фінансова звітність.

У цьому і виявляється творчий процес у роботі арбітражного керуючого. Досить просто підставити відповідні цифрові значення у формули показників діяльності підприємства, на кшталт застосування спеціальних програм, призначених для обчислення інфляційних втрат, річних, пені, та отримати цифровий результат. Однак далеко не завжди такий результат буде об'єктивним, правильним і таким, що відображає реалії діяльності суб'єкта господарювання.

Викладене вище дає можливість дійти висновку, що наявна процедура здійснення аналізу фінансово-господарської діяльності неплатоспроможного державного підприємства, а також встановлення ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства є недосконалою з огляду на:

- відсутність єдиної загальноприйнятої та загальнообов'язкової методики, оформленої зареєстрованим у Міністерстві юстиції нормативно-правовим актом;
- термінологічну, моральну та функціональну застарілість Методичних рекомендацій;

- використання як основи фінансового аналізу даних фінансової звітності боржника, яка не відображає дійсні процеси та вартість активів підприємства тощо.

Незважаючи на це, арбітражний керуючий має діяти сумлінно, розумно, в інтересах боржника та кредиторів, прагнучи досягнути встановленої Законом про банкрутство мети, що полягає у відновленні платоспроможності боржника. Тому і фінансовий аналіз діяльності боржника також має відповідати цій меті. А встановлені законодавством недоліки, наприклад, рекомендаційний характер наказу Міністерства юстиції України від 26 лютого 2013 .р № 327/5 та Методичних рекомендацій, арбітражний керуючий може обернути на свою користь, використавши

для фінансового аналізу інші документальні матеріали, не зазначені в Методичних рекомендаціях, наприклад, результати дослідження кон'юнктури ринку, дані незалежної оцінки, висновки судово-економічної експертизи щодо визначення вартості майна боржника, інші загальноприйняті економічні моделі, адаптовані в ринкових системах, близьких до української: Білорусії, Росії, країн Співдружності Незалежних Держав.

Варто розуміти, що неплатоспроможність підприємства – це тривалий процес, який зумовлений не лише об'єктивними ознаками, як-от фінансова криза тощо, а й суб'єктивними чинниками, що полягають у неправильних або злочинних управлінських рішеннях власника (органу управління) та посадових осіб підприємства, а правильно здійснений фінансовий аналіз, зокрема, і на предмет виявлення зловживань у процедурі банкрутства може стати у пригоді арбітражному керуючому та кредиторам боржника навіть після завершення строку для притягнення до адміністративної чи кримінальної відповідальності таких осіб.

Адже ч. 5 ст. 41 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» установлює, що під час здійснення своїх повноважень ліквідатор має право заявити вимоги до третіх осіб, які відповідно до законодавства несуть субсидіарну відповідальність за зобов'язаннями боржника у зв'язку з доведенням його до банкрутства. Розмір зазначених вимог визначається з різниці між сумою вимог кредиторів і лік-

відаційною масою. У разі банкрутства боржника з вини його засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, зокрема і з вини керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії, на засновників (учасників, акціонерів) боржника – юридичної особи або інших осіб у разі недостатності майна боржника може бути покладена субсидіарна відповідальність за його зобов'язаннями. Стягнені суми включаються до складу ліквідаційної маси і можуть бути використані тільки для задоволення вимог кредиторів у порядку черговості, встановленому цим Законом [1].

Вказана норма також не встановлює переліку засобів доказування винних дій засновників (учасників, акціонерів) або інших осіб, зокрема керівника боржника, які мають право давати обов'язкові для боржника вказівки чи мають можливість іншим чином визначати його дії. Таким засобом доказування може бути обґрунтований фінансовий аналіз і навіть постанова про закриття кримінального провадження за nereабілітуючими підставами, зокрема і за спливом строків притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Отже, у зв'язку зі становленням судової практики розгляду справ про банкрутство та формуванням практики арбітражних керуючих назріла об'єктивна необхідність у створенні іншої, осучасненої методики здійснення аналізу фінансово-господарської діяльності державних підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом : Закон України з останніми змінами, внесеними Законом України № 2320–VIII від 13 березня 2018 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12/print>.
2. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України : Указ Президента України від 6 квітня 2011 р. № 395/2011. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/395/2011/print>.
3. Про затвердження Порядку проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання державних підприємств і підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків, та підготовки на запити суду, прокуратури або іншого уповноваженого органу висновків про наявність ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства : наказ Міністерства юстиції України від 26 лютого 2013 р. № 327/5. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0331-13/print>.
4. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : наказ Міністерства економіки України від 19 січня 2006 р. № 14. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0014665-06/print>.
5. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади : Указ Президента України від 3 жовтня 1992 р. № 493/92. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/493/92/print>.